

Analyyssitoiminta poliisin tukitoimintona - rakenne ja tietosuojahaasteet

Pia Hurme

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Analyysitoiminta poliisin tukitoimintona
- rakenne ja tietosuojahaasteet**
Analyysitoiminta poliisin tukitoimintona - rakenne ja tietosuojahaasteet

Pia Hurme
Turvallisuusalan tradenomi (AMK)
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2019 2019

Pia Hurme Analyysitoiminta poliisin tukitoimintona - rakenne ja tietosuojahaasteet

Analyysitoiminta poliisin tukitoimintona - rakenne ja tietosuojahaasteet

Vuosi 20192019 Sivumäärä 30

Tässä tutkielmatyypisessä opinnäytetyössä perehdytään poliisin analyysitoimintaan, analyysitoiminnan rakenteeseen sekä tietosuojaan. Opinnäytetyössä kuvataan analyysitoiminnan prosessi, tuodaan esille siinä ilmenevät haasteet sekä selvitetään mistä ne johtuvat. Tavoitteena on tuottaa mahdollisia ratkaisuja tai näkökulmia havaittuihin haasteisiin. Tämä työ on toteutettu Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön analyysitoiminteen toimeksiannosta.

Aineistonkeruu on toteutettu sekä lähdemateriaalien että aineistonkeruun avulla, haastatellen analytikoita ja muita toimintaan liittyviä tahoja Etelä-Suomessa. Opinnäytetyössä haettiin vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen. Ensimmäisenä analyysiprosessiin liittyvät tietosuojahaasteet ja toiseksi Poliisihallituksen analyysitoiminteen rooli analyysiprosessin ja analyysikentän kehittäjänä. Keskeisiä käsitteitä ovat alueellinen rikollisuus, henkilötieto, tiedonvälitys ja analyysi. Tärkeimmät tiedonlähteet olivat käytännön työtä tekevät analytikot sekä heidän verkostonsa. Tuotoksena on tämä tutkielma.

Opinnäytetyössä on käytetty kvalitatiivista eli laadullista menetelmää. Näistä käytettiin teemahaastattelua ja havainnointia. Haastattelut tehtiin analytikoiden luona, jolloin saatiin kuva myös siitä, minkälaisessa ympäristössä työtä tehdään.

Tämän tutkimuksen tuloksena on, että suuria tietosuojahaasteita ei ole, koska rakenteet ovat olemassa ja vakiintuneet käytännöt ovat kunnossa. Tässä tutkielmassa ei käsitelty tilanteita, joissa henkilö itse tekee päätöksen henkilötietojen lainvastaisesta käsittelystä. Lisäksi esiin tuotiin kuva kentän odotuksista ja toiveista Poliisihallituksen analyysitoiminnetta kohtaan.

Tutkimuksesta tulee mielikuva täysin ulkopuolisellekin, mihin suuntaan kehittämistyö voisi mennä. Analyysin tasojen, strateginen, taktinen ja operatiivinen, roolit jäivät kuitenkin hie-man epäselviksi ja olisi mahdollinen lisätutkimuksen aihe. Tämän lisäksi olisi hyvä tutkia ja tehdä suunnitelmia mahdollisen suuren valtakunnallisen ja vakavan tapahtumaan liittyvän analyysitiimin kokoamisen varalta. Suunnittelemalla kokoaminen voidaan tehdä nopeasti, toiminnan aloittaminen sujuvasti sekä yhdenmukaistaa työtapoja toimintaa tukevaksi.

Asiasanat: analyysi, ennaltaehkäisy, henkilökisteri, rikos, tietosuoja

Pia Hurme

Analysis supporting policing - The structure and personal data security issues

Year	20192019	Pages	30
------	----------	-------	----

The purpose of this thesis is to study the structure and how the analysis of data conducted by the police functions and the possible data privacy challenges. The objective is to describe the process, map the challenges and the underlying causes. An additional objective is to provide solutions or insights into problems and propose improvement suggestions. The thesis is commissioned by the National Police Board, police operations unit's analysis function.

This thesis was partly conducted as a literature review and partly by interviewing analysts and the persons in their professional network in the southern part of Finland. There were two research questions. The thesis investigates the data privacy challenges in the analysis process and the National Police Boards analysis functions' role in the process and as developer of the analysing function. The main concepts are regional crime, personal data, data transmission and analysis. Main sources of information are the actual analysts.

This thesis was conducted with qualitative method. The employed techniques were theme interviews and observation. These interviews took place at analysts' place of work, giving a view to the surroundings where they work.

It can be concluded that there are not any substantial issues in personal data security due to structures and set practices in place. In this thesis, the situation where a person makes a decision to brake to law, was left out. The expectations and wishes from the analysts resulted in a clear picture of the services and guidance that is expected from the analysis function even to an outsider. Unfortunately, the role of tactical analysis was left unclear.

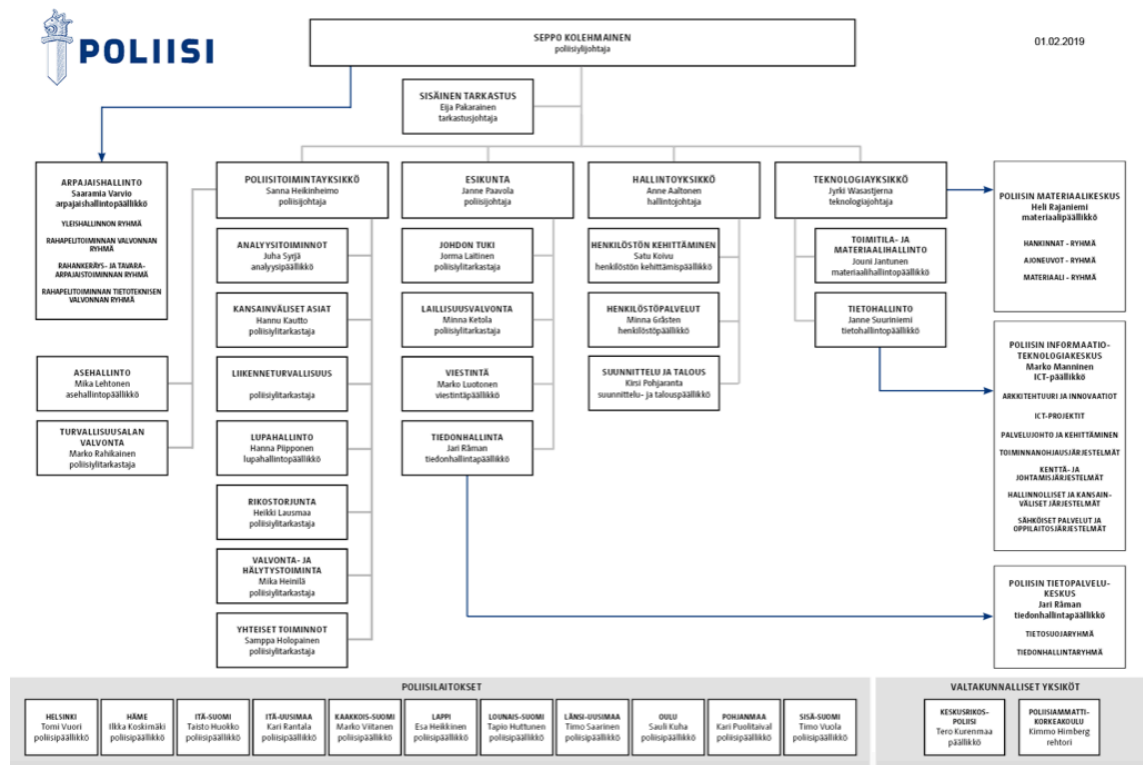
More research should be carried out about the different roles of different layers of analysis. The more promp issue to study is the ability to assebly a team of analysts that can work fluently, quickly and well together by drafting frameworks for possible severe and large incidents.

Keywords: Analysis, crime, p personal data register, personal data security, prevention

1	Johdanto	6
2	Menetelmät ja tietopohja	8
3	Tietotulvasta analyysiin -prosessi	9
4	Henkilötietojen käsittely	14
4.1	Tietosuoja koskeva vaikutustenarviointi.....	14
4.2	Henkilötietojen käsittely tunnistamattomaksi	15
4.3	Tietosuojavaltuutettu- ja tiedusteluvaltuutettu	16
5	Lainsäädäntö.....	16
5.1	Tietosuojalaki	16
5.2	Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä	17
5.3	Poliisilaki.....	18
5.4	Julkisuuslaki	18
5.5	Laki henkilötietojen käytöstä poliisitoiminnassa	19
5.6	Pakkokeinolaki	20
5.7	Siviilitiedustelulaki	20
6	Haastattelut	20
6.1	Helsingin poliisilaitos.....	21
6.2	Sisä-Suomen poliisilaitos.....	21
6.3	Lounais-Suomen poliisilaitos	22
6.4	Keskusrikospoliisi	23
7	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	24
8	Johtopäätökset.....	24
9	Oman työn arviointi	27
10	Lähteet	28
11	Kuvioluettelo	30

1 Johdanto

Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön analyysitoiminne aloitti toimintansa 1.6.2018. Poliisihallitus on tämän tutkielmatyyppisen opinnäytetyön toimeksiantaja. Poliisihallitus ohjaa ja kehittää poliisin toimintaa, päättää yksiköiden yhteistoiminnasta ja tulosoajauksesta. Poliisihallituksen tulee huolehtia siitä, että koko maassa on poliisin palvelut saatavilla tasapuolisesti. Poliisihallituksella on kuusi toimintoa: poliisitoimintayksikkö, esikunta, hallintoyksikkö, teknologiayksikkö, sisäinen tarkastus ja arpajaishallinto. Tämän tutkimuksen toimeksiantaja on analyysitoiminne, joka sijoittuu poliisitoimintayksikön alaisuuteen. Poliisitoimintayksikön vastuualueina ovat valvonta- ja hälytystoiminta, liikenneturvallisuus, rikostorjunta, lupahallinto ja yhteiset toiminnot. Poliisitoimintayksikön tehtävä on vastuualueidensa strateginen suunnittelu, ohjaus, valvonta ja kehittäminen (Poliisi 2019.)

Kuvio 1: Poliisihallituksen organisaatiokaavio (Poliisi 2019)

Poliisilla on analyysitoimintaa kolmella tasolla: strateginen, taktinen ja operatiivinen. (Poliisi 2019.) Tämän suunnitelman pohjalta tehtävän työn aihe on analyysityön prosessin kuvaaminen ja sen kautta, tietosuojajahaasteiden löytäminen. Lisäksi selvitetään eri poliisin yksiköiden analyysityöajatuksia Poliisihallituksen analyysitoiminteen toiminnasta ja tehtäväkentästä.

Strateginen analyysi on johdon työkalu, joka tukee strategista johtamista, johon kuuluvat pitkän aikavälin suunnittelu ja ennakointi. Tavoitteena on ymmärtää toimintaympäristöä niin, että resurssit saadaan mahdollisimman tehokkaasti kohdennettua. Strategisessa analyysissä

tunnistetaan myös merkittäviä rikosilmiöitä, rikostrendejä tai rikollisryhmiä, joista tuotetaan taktista analyysiä (Syrjä 2019.) Mitä haasteita tämä asettaa analyysityön tekijälle ja onko näihin ongelmiin tai haasteisiin mahdollista löytää ratkaisuja ohjeistuksen, yhteistyön tai jopa lainsäädännön keinoin?

Tähän aiheeseen päädyin sattumalta viime kesän matkalla Interpoliin. Yhteiskuntamme turvallisuus, sen säilyttäminen ja parantaminen on ollut työtäni jo melkein vuosikymmenen, joten sukeltaminen näin syvälle sen turvaamistehtävän syövereihin on jo lähtökohtaisesti antoisaa ja opettavaista.

Opinnäytetyön keskeinen idea on hahmottaa analyysitoiminnan prosessi sekä analyytikon työn kompastuskiviä sekä mahdollisesti löytää ratkaisuja näihin haasteisiin. Kartoitan myös analyttikoiden odotuksia analyysitoiminteelle. Työ aloitetaan kuvaamalla analyytikon työtä ja sen tarkoitusta. Minkälaisia tietoja hän analysoi, miten ja mistä hän saa tietoja? Miten näiden tietojen saaminen ja käsittely liittyvät tietosuojaan, ja mitä se tarkoittaa toiminnan kannalta? Analyysiin tarvittava data sisältää paljon erityistä suojaa vaativia henkilötietoja. Raa'asta analyysityöstä ajatusta viedään vähän pidemmälle, työn prosessin ja rakenteen kehittämiseen analyysitoiminteen toimesta. Analyysiä käsitellään myös rikosanalyysin teorian pohjalta ja esitellään siihen kuuluvat vaiheet.

Toiseksi pyrin luomaan jonkinlaisen ”roadmapin” työn kehittämiseksi. Kolmantena asiana on lainsäädännössä piilevien kompastuskivien löytäminen ja analyttikkojen työn oikeusturvan suojaaminen, jotta työ voidaan tehdä turvallisesti sekä tuloksellisesti. Tässä tutkielmassa ei käsitellä tietojen käsittelijän eli tässä tapauksessa analyttikon halusta tehdä oikeita tai vääriä moraalisia ja eettisiä valintoja.

Tämä työn lopussa avaan näkemykseni haastattelujen perusteella siitä, mitä tietosuojariskejä analyttikon työhön liittyy ja minkälainen toivottu poliisin eri yksiköiden analyysityötä tekeville henkilöillä on Poliisihallituksen analyysitoiminteen suuntaan. Ydinongelma on työn tekemisen sujuvoittaminen tiedonsaantiin, yhteistyöhön ja yhdenmukaisuuteen liittyen.

Keskeiset käsitteet

GDPR eli General Data Protection Regulation, suomenkieliseltä nimeltään yleinen tietosuojasetus (Oikeusministeriö 2019.)

Henkilötieto on tunnistettavaan luonnolliseen henkilöön liittyvä tieto. Tieto voi olla tallennettuna erilaisissa paikoissa kuten esimerkiksi tiedostoissa, paperilla tai äänitallenteena (Oikeusministeriö 2019.)

Operatiivinen analyysi on paikallisesti tehtävää case-kohtaista tai tilannekuva-analyysiä, jossa tiedon tarve menee henkilötunnustasolle. Tunnistetaan esimerkiksi rikosten

sarjoittuminen tai viestintämenetelmien ja tapaamispaikkojen tunnistaminen analyysin tuloksena. Sillä on myös edellisiä tiukemmat aikaikkunat analyysin tarpeessa (Hakaniemi 2012.)

Tietosuoja on jokaiselle ihmiselle kuuluva perusoikeus. Sen on tarkoitus suojata jokaisen oikeuksia ja vapauksia henkilötietojensa käsittelyssä ja määrittelee, milloin ja missä yhteydessä tietoja voidaan käsitellä (Oikeusministeriö 2019.)

Tietoturva on tarkoitettu suojaamaan aineistot ja järjestelmät. Tietoturva voi olla esimerkiksi tekninen keino, jolla varmistetaan tiedon luotettavuus ja eheys (Helsingin kaupunki 2017.)

Rekisterinpitäjä on taho, joka määrittelee henkilötietojen käytön tarkoituksen ja keinot (Oikeusministeriö 2019.)

Rekisteröity on henkilö, johon tallennetut tiedot liittyvät (Oikeusministeriö 2019.)

Strateginen analyysi on yksi ja ylin kaikista kolmesta poliisin käytössä olevasta analyysin tasosta. Se tukee pitkän aikavälin suunnittelua ja ennakointia sekä tilannekuvaa esimerkiksi resurssien kohdennuksen suhteen (Syrjä 2019.)

Taktinen analyysi tuottaa analyysiä strategisen analyysin yhteydessä tunnistetusta temaattisesti merkittävästä rikosilmioistä, rikostrendistä tai rikollisryhmästä. Sisältää myös tilannekuva-analyysiä (Syrjä 2019.)

2 Menetelmät ja tietopohja

Teemahaastattelu on haastattelun muoto, jossa aihe on tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys ei ole, jolloin se vastaa näin monia lähtökohtia myös kvalitatiivisessa tutkimuksessa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 208). Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa haastattelija on ohjaava osapuoli, joka on myös suunnitellut haastattelutilanteen. Haastattelija rooli oli tässä tutkimuksessa aktiivinen ja ajatteleva (Ojasalo ym. 2015, 107.) Tutkimushaastattelu voidaan toteuttaa monilla menetelmillä. Näitä ovat strukturoitu tai puolistrukturoitu haastattelu, avoin haastattelu, ryhmähaastattelu tai syvähaastattelu (Ojasalo ym. 2015, 108). Teemahaastattelun käyttö tässä tutkimuksessa on perusteltua, koska minulle analyysitoiminta ja sen prosessit ovat täysin vieraita ja tällöin kysymysten asettelussa pitää olla paljon liikkumavaraa. Haastatteluihin voisi osin soveltaa jopa avoimen haastattelun keinoja, koska vastausten suuntaa ei voi tietää etukäteen. (Hirsjärvi ym. 2013, 204). Lisäksi Juhani Pihlaja kirjassaan Tutkielmaa tekemään (Pihlaja 2001, 26-27) toteaa, että laadullisessa tutkimuksessa tutkielman eri vaiheisiin voidaan joutua palaamaan, ja prosessin jatkuvuus saattaa muuttaa asioita niin paljon, että koko tutkimusongelma muuttuu. Kontekstualisoidun haastattelun (*contextual interview*) eli aidossa ympäristössä tekeminen onnistui viimeistä lukuun ottamatta kaikissa haastatteluissa. (Ojasalo ym 2015, 106). Tutkimuksen oli tarkoitus alun perin

koskea taktisen analyysityön tietosuojahaasteita, mutta käytyäni läpi kaikki haastattelut, oli fokus muuttunut analyysityön yleiseen organisointiin ja prosessiin, jolla sitä tehdään sekä analyysitoiminteen analyytikkojen toiveiden mukaiseen rooliin. Tietosuojakysymys kulki kuitenkin rinnalla koko tutkimuksen teon ajan. Mielestäni kvalitatiivinen tutkimusote oli oikea ja perusteltu valinta.

Menetelminä tässä tutkimuksessa käytin kirjallisuuskatsausta soveltuvien osien tutkimusteoriaan ja analyysityöhön liittyvään teoriaan. Kvalitatiivista tutkimusta tein teemahaastattelujen muodossa. Tietopohja muodostetaan lainsäädännöstä sekä rikosanalyysin prosessia kuvaavista kirjoista ja verkkojulkaisuista. Vaikka tämän tutkimuksen aiheesta ei varsinaisia tutkimuksia ole, luin myös aihetta lähestyviä pro gradu- tutkielmia. Yllätyksenä tuli kuitenkin luotettavan tutkitun tiedon löytäminen yleisistä kirjastoista tai verkosta rikosanalyysistä. Osumia hakusanoilla tuli monia, mutta niiden laatu tai suhde tutkittavaan asiaan ei ollut mielestäni riittävä.

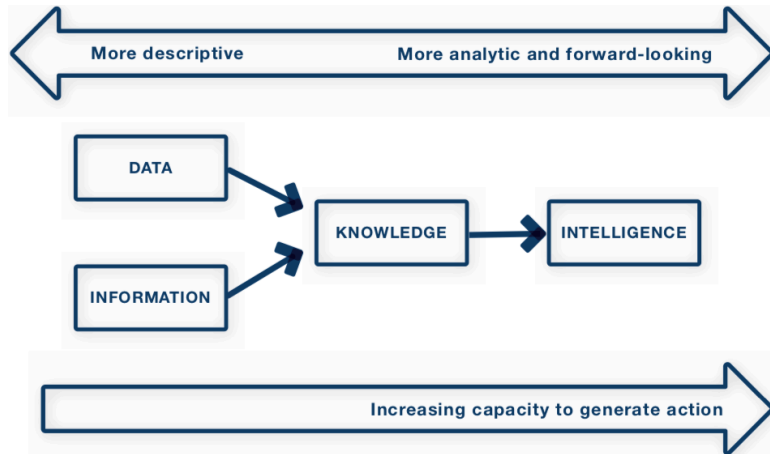
Haastattelut aloitin vierailulla Helsingin poliisilaitokselta 9.4. ja viimeinen haastattelu tehtiin lopulta puhelimitse Turun poliisilaitokselle 22.4. Haastatteluihin oli tehty valmiiksi runko, mutta kysymyspatteria ei ollut valmiina vaan haastattelu tehtiin paikoin lähes keskustellen ja vapaasti. Tilanteeseen sovellettiin palvelumuotoilun maailmasta tuttuja metodeja hahmottamiseen ja prosessin selvittämiseen, koska aihepiiri on tutkijalle vieras. Tietopohjana on käytetty ajantasaisia lainsäädäntöä, sekä analyysin perustietoja käsittelevää kirjallisuutta ja eri viranomaistahojen julkaisuja.

3 Tietotulvasta analyysiin -prosessi

Rikollisuuden arvioidaan siirtyvän enenevässä määrin verkkoon ja kansainvälistyvän. Ei siis ole välttämättä mitään varsinaista rikospaikkaa, jonne poliisi menisi rikosta tutkimaan. Haastelehti julkaisi artikkelin (Kostiainen 2017), jossa haastateltiin eri alojen asiantuntijoita sähköpostitse ja heiltä kysyttiin mm. Suomeen tulevista uusista rikosilmiöistä, osaamisen tarpeesta sekä teknologian mahdollisuuksista. Konsensus vaikutti vallitsevan syrjäytymisen ja eriarvoistumisen vaikutuksesta rikollisuuteen lisäävästi, rikollisuuden kansainvälistymiseen ja verkottumiseen sekä teknologian tarjoamiin ratkaisuihin nyt ja tulevaisuudessa. Esimerkiksi sosiaalinen media nähtiin kärkenä rikosten ehkäisyssä sekä tiedon lähteenä. (Kostiainen 2017.)

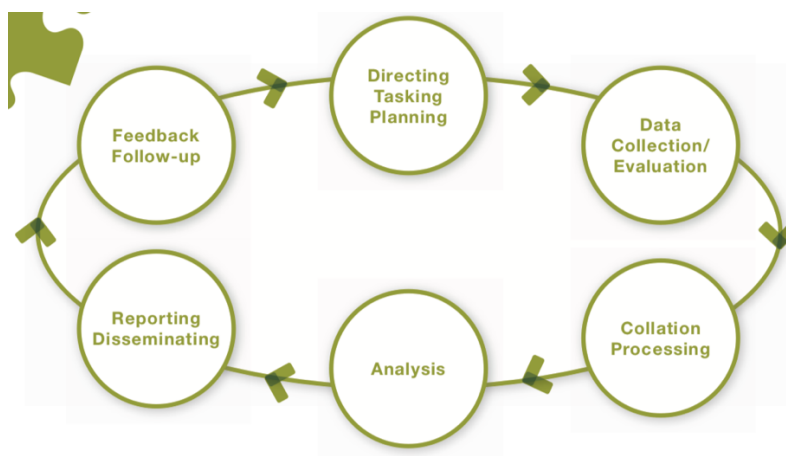
Haastatteluissa selvisi, että käsitykset analyysistä voivat olla hyvin erilaisia, ja raportoinnin ja analyysin käsitteet saattavat hämärtyä. Raportoinnilla tarkoitetaan tietoa, joka on jo olemassa vaikka niin kutsuttujen osumien muodossa. Analyysi on taas prosessi, jolla tätä olemassa olevaa tietoa käsitellään ja vedetään johtopäätöksiä tai ennusteita ja suosituksia. Ihmisen osaksi jää pohtia, mitä saatu tieto tarkoittaa ja minkälaisiin toimenpiteisiin se antaa aihetta ryhtyä (OSCE 2017, 16). Haastateltava A:n mukaan analyysityön työläin ja aikaa vievin osuus on muokata saadusta tiedosta yhdenmukaista, jotta sitä voidaan verrata keskenään ja tehdä havaintoja samankaltaisuuksista tai jostakin, joka puuttuu. Prosessia voidaan kuvata

sipulina; datamassasta kuoritaan kerros kerrokselta, kunnes tiedosta muodostuu kuva. (Syrjä 2017). Kuvio 2 havainnollistaa hyvin raportoinnin ja analyysin erot sekä toiminnan, että tuloksen suhteen. Raportointi on kuvaavaa, kun taas analyysiin päästäkseen pitää tietoa analysoida, jotta siitä voidaan vetää johtopäätöksiä ja tehdä niiden perusteella suunnitelmia pidemmällä aikavälillä. (OSCE 2017, 17).

Kuvio 2: From data to intelligence (OSCE 2017, 17; Ratcliffe 2016 72)

Organization for security and co-operation in Europe (myöhemmin OSCE) on turvallisuusorganisaatio ja siinä on 57 tasa-arvoista jäsenvaltiota, jotka ovat poliittisesti sitoutuneita tehtyihin päätöksiin. Organisaatiossa ajatellaan turvallisuudesta laajasti kolmessa ulottuvuudessa: sotilaspoliittinen, taloudellinen ja ympäristöllinen sekä inhimillinen. Organisaatiolla on useita toimintoja turvallisuuden eri aloilla kuten esimerkiksi rajaturvallisuus, ihmiskauppa, vähemmistöjen oikeudet ja vaalit. Julkaisussa Guidebook intelligence led policing (OSCE 2017) analyysiprosessia kuvataan kuuden kohdan kehänä, joka käydään läpi kuviossa 3. Vaikka oppaassa puhutaan rikosanalyysistä, sen menetöt sopivat muihinkin analyyseihin.

Kuvio 3: The criminal intelligence cycle (OSCE 2017, 31)

Kehän ensimmäisessä vaiheessa tehdään toimeksianto. (*directing, tasking, planning*) Tämä on erittäin tärkeä vaihe prosessia ja jää usein lapsipuolen asemaan. Myös tässä tutkielmassa haastatellut ammattilaiset painottivat toimeksiannon tekemistä riittävät yksityiskohtaisesti. Tämän vaiheen tuotoksena on dokumentti, jossa kerrotaan analyysin tavoitteista, aikajanasta, resursseista ja raportin laadusta. Analyytikon tulee olla selvillä toimeksiantajan ajatuksesta ja toimeksiantajan analyysin realistisista mahdollisuuksista. (OSCE 2017, 31.)

Toisessa vaiheessa eli tiedon keruun ja tiedon arvioinnin (*data collection/evaluation*) vaiheessa on tärkeintä, että analyytikko välttää dataähkyä, ja valitsee kriittisesti tarvitsemansa tiedon, jättäen pois epäolennaisen tai mikä ei täytä kriteereitä. Tässä kohtaa tekijän ammattitaito on avainasemassa, jotta hän pystyy arvioimaan tiedon lähteiden laatua, miten tietoa saadaan ja miten luotettavaa se on. Lisäksi on tärkeää tiedostaa laki- tai muut normirajoitteet tiedon saannissa tai tiedon käytössä. Nämä asiat huomioon ottaen, on välttämätöntä tehdä tiedon keruusta suunnitelma. Tällöin voidaan täsmentää tiedon tarvetta ja suhdetta selvitetävään ongelmaan. Suunnitelma on tehtävä tietenkin suhteessa toimeksiantoon, jossa on annettu viitekehys näille toimille. Suunnitelmaan kirjoitetaan, mitä tietoa pitää kerätä tai on mahdollista saada, mistä lähteistä sitä haetaan ja miten se saadaan käyttöön. Lisäksi joissain tapauksissa tässä vaiheessa on hyvä kirjata myös, miksi juuri sitä tietoa tarvitaan. Koko tämän tiedonkeruuprosessin rinnalla kulkee tiedon arvioinnin prosessi. (OSCE 2017, 32.)

Kolmannessa vaiheessa tiedot kerätään yhteen lajittelemalla ja priorisoimalla (*collation processing*) sekä muodostamalla tiedosta rakenne, joka voidaan tallentaa. Tässä yhteydessä määritellään myös tiedon oikeellisuus, käytettävyys ja tarkoituksenmukaisuus. Tämä vaihe on joskus vaikea erottaa varsinaisesta analyysivaiheesta. (OSCE 2017, 36.)

Analyysivaiheessa (*analysis*) on useita vaihtoehtoja luokitteluun. Edellä mainitut strateginen, taktinen ja operatiivinen ovat tässä tutkielmassa käytetyt tasot. OSCE Guide to intelligence-led policing (OSCE 2017, 36) painottaa, että vuorovaikutus analyytikon ja tutkintaryhmän välillä on operatiivisessa analyysissä ensiarvoisen tärkeää. Tämän vaiheen ehdoton ydin on löytää tarkoitus raakamateriaalista, jotta tämä tieto pystytään ottamaan käytännön hyödyksi. Vaihe jakaantuu kahteen osaan, joissa ensimmäisessä kerättyä tietoa yhdistellään ja vertailaan, jotta voidaan kehittää jonkinlainen olettamus ja ennuste, tunnistaa kuviot ja nähdä mitä puuttuu. Jälkimmäisessä vaiheessa näitä tulkitaan testaamalla alkuperäistä olettamusta, joko löytäen sille tukea tai ymmärtäen, että se pitää hylätä kokonaan. (OSCE 2017, 37.)

Raportoinnissa (*reporting, disseminating*) huomio tulisi kiinnittää objektiivisuuteen, tiedon oikeellisuuteen sekä esittää hyödyllisiä ja käytännöllisiä huomioita ja löytöjä. Raportin on myös syytä olla havainnollinen ja helppolukuinen, jossa tärkeimmät kohdat ovat selkeästi näkyvillä. Analyysitoiminta on tukitoimintaa, jonka on tarkoitus edistää poliisin työtä. Myös viimeisessä eli palautevaiheessa (*feedback, follow-up*) vuorovaikutus toimeksiantajan tai

tutkintaryhmän ja analyytikon tai analyysiryhmän välillä on välttämätöntä. Palautteeseen kuuluu myös parannusehdotukset. Analyysin vaikutusten arviointi on muuten mahdotonta. (OSCE 2017, 39.)

Yhtäläisyyksiä avatusta mallista löytyy lähes suoraan tilastollisiin menetelmiin. Tilastollisten menetelmien perusteet -teoksessa tutkimusprosessi alkaa suunnittelulla, jossa mietitään min-käläinen ongelma tai seikka tullaan selvittämään (Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen. 2016, 14). Ensimmäisessä vaiheessa voidaan tehdä myös esitutkimuksia, joilla hypoteeseja voidaan testata. Tietoperustan hankkiminen sekä tutkimuksen tekotavan harkinta tehdään tässä OSCE:n mallista poiketen, jossa tietoa aletaan kerätä vasta seuraavassa vaiheessa. (Nummenmaa ym. 2016, 14.)

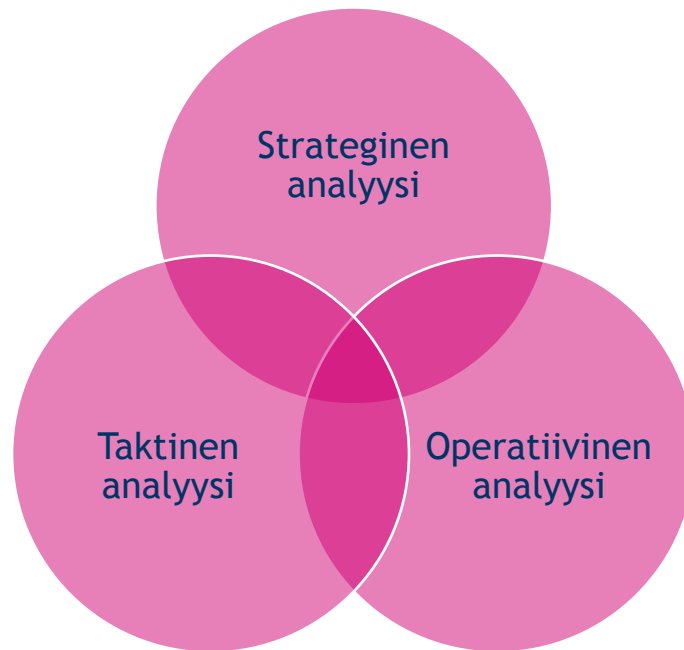
Nummenmaan ym. mukaan määrittelyt ja tavoiteasetanta tehtäisiin vasta toisessa vaiheessa. Määrittelyjen tärkeys vaikuttaa kuitenkin olevan molemmissa malleissa korkea. Seuraavana asiana on tutkimusstrategian laatiminen, joka sisältää muun muassa aikataulut, rahoituksen ja tutkijat. Prosessi jatkuu aineiston keräämisellä ja kuvaamisella. Keräämistä voidaan tehdä esimerkiksi kyselyillä, havainnoimalla tai käyttämällä olemassa olevia tilastoja. Kuvaaminen voidaan tehdä graafisesti tai tehdä aineistosta tunnuslukuja (Nummenmaa ym. 2016, 14.) Tämä prosessi on haastateltava A:n mukaan aikaa vievin osuus.

Vasta näiden askelmien jälkeen päästään itse analyysityöhön. Nykypäivänä on useita tuhansia analyysimenetelmiä, mutta Nummenmaa ym. mukaan, yksinkertaiset menetelmät ovat parhaita (Nummenmaa ym. 2016, 14). Vertailu haastateltavien käyttämiin menetelmiin ei ole mahdollista, koska heillä jokaisella on omat työtapansa.

Nummenmaa ym. (2016) painottaa tulosten tulkintaa tärkeydessä määrittelyjen ohella. Jos tuloksia ei pysty tulkitsemaan tarpeen mukaan ja niiden merkitystä ei pystytty arvioimaan, on tutkimus ollut hukkaan heitettyä aikaa. (Nummenmaa ym. 2016, 15.) Prosessi päättyy loppuraportin tekemisen ohella arviointiin, niin kuin OSCE:n mallissa. Erona kuitenkin ehkä arvioitavien asioiden luonne. Nummenmaa ym. (2016) mukaan niitä ovat esimerkiksi tutkimustulosten vertailu aikaisempaan, menetelmä valintojen oikeellisuus, aineiston riittävyys, tutkimusasetelman virheellisyys, kun taas OSCE:n vastaavassa haetaan ehkä konkreettisempaa tulosta operatiiviseen toimintaan.

Poliisin tehtävänä on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden turvaaminen. Rikosten selvittäminen, paljastaminen, syyteharkintaan saattaminen ja ennalta ehkäisy ovat myös poliisin perustehtävää (Poliisilaki 2011/872 §1). Kaikki analyysin tasot ovat osaltaan työkaluja tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Vaikka poliisissa erotetaankin nämä kolme analyysin tasoa toisistaan, ne eivät kuitenkaan ole irrallisia siloja vaan limittyvät saumattomasti toisiinsa. Alla

kuviossa 4 havainnollistaan hyvin näiden suhdetta toisiinsa.

Kuvio 4: Analyysin tasojen asemoinnin kuvaus (Syrjä 2019)

Strateginen analyysi on poliisin johdon työkalu, jossa koko maata koskevaa tietoa, kuten henkilöstötietoja tai toimitilatietoja analysoidaan poliisin johtoa varten. Se tukee pitkän aikavälin suunnittelua ja ennakkointia sekä tilannekuvaa esimerkiksi resurssien kohdennuksen suhteen. (Syrjä 2019.)

Taktisen analyysin tasossa tavoitteena on esimerkiksi tunnistaa paikallisia ilmiöitä ja peilata niitä resursseihin ja niiden käytön tarkoituksenmukaisuuteen. Taktinen analyysi on hyvä työkalu myös kohdetorjuntaan sekä verkosto- ja tilannekuva-analyysiin. Tällä tasolla tietosuojasiat eivät ole niin merkityksellisiä, koska tunnistettavia henkilötietoja ei käytetä. (Syrjä 2019.) Tietoturvakysymykset taas ovat hyvin tärkeitä eivätkä kuulu tämän tutkimuksen piiriin.

Operatiivinen analyysi on paikallisen poliisilaitoksen väen suorittamaa rikoksia koskevaa case-analyysiä ja käsittelee tiettyyn rikokseen tai rikossarjaan liittyvään tietoa. Tämän analyysin tason erityispiirteitä ovat tiukat aikaikkunat. Kun tutkintaryhmältä tulee pyyntö, tarvitaan tulos yleensä hyvin nopeasti, jotta tieto on edelleen relevantti. Näissä tilanteissa mennään henkilötunnustasolle analyysiin tarvittavissa tiedoissa (Haastateltavat A-D 2019).

Englannissa ja Walesissa on käytössä talouteen ja poliisitoimintaan sekä päätöksentekoon soveltuva National Intelligence Model (NIM) -malli, jotka he ovat standardisoineet. Mallia käytetään kulmakivenä strategisen suunnan asettamiseen, perusteltuun päätöksentekoon resurssien suhteen sekä niiden allokontiin, taktisten suunnitelmien tekoon, tulokselliseen toimintaan sekä riskien hallintaan. NIM tapahtuu kolmella tasolla. Ensimmäinen näistä on paikallinen

taso, jossa fokus on nimenomaan paikallisissa rikos- ja turvallisuusasioissa. Toinen taso laajenee alueelliseksi ja laajempaan yhteistyöhön. Kolmannella viimeisellä tasolla on järjestäytyneet ja vakava rikollisuus. (PoliceITC, 2019.)

Eduiksi tälle mallille on esitetty poliisitoiminnan valtakunnallisen johdonmukaisuuden paraneminen, operatiivisen toiminnan mahdollisuuden keskittyä kärkiasioihin ja useampien resurssien panoksen aktiivisimpiin rikoksentekijöihin. Toiminta on säännön mukaista ja riskit paremmin tiedossa. Malli antaa tarkempaa taloudellista tietoa sekä tietoa myös operatiivisesta poliisitoiminnasta, jolloin se mahdollistaa partioiden käytön kohdistamisen paremmin. Myös yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on parantunut. (PoliceITC, 2019). Oma tutkimuksen aiheensa on, pystytäänkö brittimalli sellaisenaan tai edes soveltuvien osien ottaa käyttöön Suomessa.

4 Henkilötietojen käsittely

Henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan mm. henkilötietojen keräämistä, käyttöä, siirtämistä tai luovuttamista (Tietosuojalaki 2018/1050). Koko niiden elinkaari keräämisestä hävittämiseen on henkilötietojen käsittelyä. Lista käsittelyn periaatteista on tyhjentävä. Niitä on käsiteltävä lainmukaisesti, asianmukaisesti ja rekisteröidyn kannalta läpinäkyvästi. Käsittelyn tulee olla myös luottamuksellista ja turvallista. Näitä tietoja on kerättävä ja käsiteltävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, niin että vain tarpeellinen määrä kerätään käsittelyyn nähden. Epätarkat ja virheelliset tiedot on oikaistava viipymättä ja päivitettävä aina tarvittaessa. Tiedot tulee säilyttää sellaisessa muodossa, josta rekisteröity on tunnistettavissa. (Tietosuojalaki 2018/1050) Myös YK:n ihmisoikeuskomitea on antanut lausunnon, jonka mukaan henkilötietojen keräämisestä ja säilyttämisestä tietokoneella, datapankeissa tai muissa vastaavissa paikoissa pitää säätää lailla. (OSCE 2019, 27).

4.1 Tietosuoja koskeva vaikutustenarviointi

Erityisiä henkilöryhmiä koskevan tiedon käyttö on jo lähtökohtaisesti kiellettyä. Tällaista tietoa ovat etnisuus, seksuaalinen suuntautuminen, poliittinen mielipide, ammattiliiton jäsenyys ym. Näitäkin tietoja voidaan käsitellä tieteellisiin tai historiallisiin tutkimuksiin tai kun käsittely on tarpeen yleistä etua koskevan tehtävän vuoksi. (Eu2016/679 artikla 9.)

Tällöin tietojen käyttö edellyttää vaikutustenarvioinnin tekoa ja sen saattamista tietosuoja-valtuutetun toimistoon. Tietosuoja valtuutetun toimisto laatii luettelon tilanteista, jolloin vaikutustenarviointi tulee tehdä. Varsinaista tutkimussuunnitelmaa tietosuoja valtuutettu ei tarvitse, mutta selvitys tiedon käsittelystä, sen syistä, säilytyksestä, tietoturvasta sekä hävittämisestä tulee olla (Eu2016/679 artikla 35). Esimerkkinä voi olla, mitä tietoa, mihin tarkoitukseen, missä tietoa pidetään; onko paikassa tai rakennuksessa, jossa on kulunvalvontaa tai miten työpisteelle kirjaudutaan ja päästään tietoihin käsiksi. (Rauta 2019.)

4.2 Henkilötietojen käsittely tunnistamattomaksi

Tietosuoja-asetuksessa (Eu2016/679) vaaditaan, että rekisterinpitäjällä tai tietojen käsittelijöillä on organisatorisia tai teknologisia mahdollisuuksia vähentää tietojen käsittelystä seuraavaa riskiä. Siinä mainitaan myös, että henkilötietojen pseudonymisointi on tehtävä mahdollisimman pian. Pseudonymisoitu tieto on henkilötieto, joka on käsitelty niin, ettei sitä voida ilman lisätietoja kohdistaa tiettyyn henkilöön. Nämä lisätiedot kuitenkin pidetään muuttamattomina ja ne tulee säilyttää erillään. Lisätoimenpiteillä on varmistettava, ettei näitä tietoja yhdistämällä pystytä yksilöimään henkilöä. Pseudonymisoitu tieto käsitetään kaikesta huolimatta henkilötiedoiksi ja siksi niitä on käsiteltävä tietosuojaperiaatteen mukaisesti (Oikeusministeriö 2019). Tietosuojaperiaate on avattu kappaleessa 3.

Bloomberg (2017) kirjoittaa blogikirjoituksessaan pseudonymisoinnin keinoista, kuten muuttaa nimet ja sähköpostiosoitteet avainkoodeiksi eli sattumanvaraisiksi numerosarjoiksi, mikä onkin yleinen tapa pseudonymisoinnissa. Näin käsiteltyä tietoa voidaan edelleen käsitellä tai luovuttaa ilman kenenkään henkilöllisyyden paljastumista. Riski on kuitenkin olemassa, että lisätietojen avulla tai epäsuorien tietojen kanssa henkilö voidaan tunnistaa. Siksi asetuksessa onkin painotettu lisätietojen erillään säilyttämisen tärkeyttä. Vain rekisterinpitäjä pystyy yhdistämään hallinnassaan olevat lisätiedot avainkoodiin ja tunnistaa henkilö. Mikäli pseudonymit jostain syystä hävitetään, edes rekisterinpitäjä ei pysty yhdistämään tietoja. (Bloomberg 2017) Voidaan kuitenkin todeta, että näin käsitelty tieto pystytään palauttamaan alkuperäiseen muotoonsa kääntämällä algoritmia tai muuta käsittelyssä käytettyä menetelmää.

Anonymisoitu tieto on sellaista, jossa ei tunnistavia tietoja ole näkyvissä, eikä niitä voida enää palauttaa. Rekisterinpitäjän tulee ottaa huomioon anonymisoinnin heikentyminen ajan saatossa uusien innovaatioiden myötä. Tällaiset tiedot eivät ole enää henkilötietoja, eikä niihin sovelleta tietosuojaääädöksiä. Tieto voidaan aggregoida yleiselle tasolle, etteivät yksilöidyt tiedot enää näy. Tiedot pitää tuhota niin, ettei niitä voi enää palauttaa ja tunnistaminen pitää estyä peruuntumattomasti. (Oikeusministeriö 2019) Esimerkkinä Viharikos 2019 tutkimus (Rauta 2019), jossa henkilötietoja käytettiin vain niin pitkään kuin oli tarve, jonka jälkeen tiedot hävitettiin, vaikka aineistoa tutkittiin edelleen. Tähän tutkimukseen liittyen tehtiin myös tietosuoja koskeva vaikutustenarviointi, joka sitten lähetettiin tietosuojavaltuutetun toimistoon. Europolissa, tietosuojavaltuutetut eli European Data Protection Supervisor (EDPS) on suhtautunut nuivasti näihin keinoihin, vaikka henkilötiedot olivat koodattu, koska algoritmi, jolla tiedot ovat muutettu koodeiksi, voidaan kuitenkin kääntää toiseenkin suuntaan, jolloin koodaus murtuu ja tiedosta voidaan jälleen tunnistaa yksilöitä. Myös tilanne, jossa sekoittaja olisi kolmannen osapuolen hallinnassa, ei ollut Syrjän (2019) mukaan tarpeeksi turvallista. Poliisiammattikorkeakoulun tutkija Raudan (2019) mukaan, tietosuojavaltuutetun toimisto ei ole asiaan puuttanut Suomessa.

4.3 Tietosuojavaltuutettu- ja tiedusteluvaltuutettu

Tietosuojavaltuutetun toimisto perustettiin jo 1987 ja sen asiantuntijaorganisaatiossa työskentelee noin 40 henkilöä. Toimiston tehtävänä on oikeuksien ja vapauksien turvaaminen henkilötietojen käsittelyssä itsenäisenä ja riippumattomana viranomaisena. (Oikeusministeriö 2019). Toimiston tehtäviin sisältyy yllä mainittujen lisäksi myös tiedottaminen ja opastaminen henkilötietojen käsittelyyn liittyvistä riskeistä sekä edistää kaikin mahdollisin keinoin henkilötietojen oikeanlaista käsittelyä sekä valvoa, selvittää ja tarkastaa henkilötietojen käsittelyä ja määrätä hallinnollisia seuraamuksia rikkomuksista. Tarvittaessa tietosuojavaltuutetun toimistosta saa myös lausuntoja sekä lainsäädännön muutoksiin, että tietosuojarikoksiin liittyvissä asioissa. He valvovat myös luottotietojen käsittelyä ja vastaanottavat ilmoituksia henkilötietojen tietoturvaloukkauksista. He vastaanottavat myös vaikutustenarvioinnit. (Oikeusministeriö 2019.)

Tiedusteluvaltuutettu on uusi tiedustelun laillisuusvalvontaviranomainen, joka toimii samassa tilassa tietosuojavaltuutetun kanssa. Sen tehtävänä on valvoa tiedustelumenetelmien lainmukaisuutta sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista tiedustelutoiminnassa. (HE199/2017). Hallituksen esitys on hyväksytty laiksi Laki tiedustelutoiminnan valvonnasta 121/2019, jonka eduskunta hyväksyi 20.12.2018 ja laki astui voimaan 1. helmikuuta tätä vuotta.

5 Lainsäädäntö

Poliisi toiminta on hyvin tarkkaan lailla säänneltyä. Koska laki antaa poliisille oikeuden puuttua ihmisten perustuslaissa mainittuihin perusoikeuksiin kuten oikeuteen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja vapauteen tai yksityiselämän suojaan (1999/731), on tärkeää, että säätely on tehty yksityiskohtaisesti ja toiminta olisi avointa. Toisaalta poliisille on mielestäni taattava riittävät toimivaltuudet, jotta voitaisiin siirtää painopiste rikosten ratkaisemisesta niiden ennaltaehkäisyyn ja siinä analyysillä on avainrooli.

Tässä luvussa käsittelen joitakin näistä normeista. Tyhjentävästi kaikkia ei voida tässä tutkielmassa kuitenkaan käsitellä, koska tilanteet, joissa poliisit toimivat, ovat niin moninaiset ja liittyvät moniin säännöksiin. Tärkeimpinä pidän tässä yhteydessä tietosuojalakeja sekä henkilötiedon käsittelyä poliisitoimisessa. Uudempaa lainsäädäntöä edustavat siviilitiedustelulaki sekä poliisin uusi henkilötietolaki.

5.1 Tietosuojalaki

Uusi tietosuojalaki (2018/1050) on yleislaki, joka tuli voimaan 1.1.2019. Se täsmentää ja täydentää EU:n tietosuoja-asetuksen kohdetta kansallisessa lainsäädännössä. Tietosuoja kuuluu jokaisen yksilön perusoikeuksiin ja jo lähtökohtaisesti henkilötietojen käsittely on perustuttava lakiin. Direktiivin artikkelit 51 - 54 käsittelee erityisiä henkilöryhmiä koskevien tietojen käsittelyssä. Näillä ryhmillä tarkoitetaan esimerkiksi etnisyyttä, seksuaalista suuntautumista

ja terveystietoja. Näiden tietojen käsittely on lähtökohtaisesti kielletty. Laissa on lueteltu tilanteet, joissa se kuitenkin on mahdollista. Laki säätelee, miten tietoja voidaan kerätä ja käsitellä sekä säilyttää ja hävittää. Tietosuojalaki ei kuitenkaan koske asioita, joista säädetään laissa henkilötietojen käsittelyssä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (Tietosuojalaki 2018/1050.)

Tietosuojalain pykälässä 18 säädetään tietosuojavaltuutetun tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudesta. Rekisteröity voi tehdä tietosuojavaltuutetulle tarkastuspyynnön, mikäli epäilee, että hänen henkilötiedoissaan on virhe tai niitä on käytetty väärin. Väärinkäytöksistä saattaa seurata hallinnollinen seuraamusmaksu, jonka määrittelee tietosuojavaltuutettu yhdessä apulais-tietosuojavaltuutettujen kanssa. Tätä organia kutsutaan seuraamuskollegioksi. Hallinnollista seuraamusmaksua ei kuitenkaan määrätä valtion viranomaisille tai sen liikelaitoksille, kunnille tai julkisoikeudellisille laitoksille, eduskunnan virastoille, presidentin kanslialle, evankelis-luterilaiselle tai ortodoksiselle kirkolle tai niiden seurakunnille. (Tietosuojalaki 2018/1050.)

5.2 Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä

Poliisin henkilötietolaiksikin kutsuttu laki (1054/2018) on erityislaki, jolla poiketaan tietosuojalaista. Tällä lailla pyritään turvaamaan ihmisten henkilötietosuoja sekä ajantasaistaa poliisin menetelmät nettimaailmassa digiaikana. Tämä ei kuitenkaan tarkoita valtuuksien lisäämistä, vaikka mahdollisuuksia lisääkin. Lain pykälässä 13 on kirjaus, jossa poliisin henkilörekisterin tietoja saa salassapitosäännösten estämättä käsitellä laillisuus-, valvonta-, analyysi-, suunnittelu- ja kehittämistoiminnassa. Myös koulutustoiminnassa näiden tietojen käyttäminen on mahdollista, jos tiedot ovat koulutuksen toteuttamiseksi välttämättömiä (1054/2018.) Poliisi ei voi nyt eikä jatkossa käyttää passien biometrisiä tunnisteita kuvia rikostentorjunnassa, ellei se ole täysin välttämätöntä (HE31/2018). Kuitenkin tietomäärät ovat valtavia, eikä hyödyntäminen onnistu ilman rekisterivertailua. Ajatus on, että poliisi voisi yhdistää jo olemassa olevaa tietoa sekä julkisesti saatavaa tietoa jo teon suunnitteluvaiheessa. Tätä hyödynnetään esimerkiksi lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten paljastamiseksi. Poliisi pystyy nyt seuraamaan lasta ahdistelevaa henkilö netissä, mutta sillä ei ole oikeutta tallentaa tietoja ilman rikosepäilyä, eli hyväksikäytön tapahtumista. (Lammi 2019.)

Tietosuojavaltuutetulla on tietosuojalaissakin mainittu välillinen tarkastusoikeus poliisin rekistereihin. Tässä laissa määritellään kuitenkin tilanteet, jotka on rajattu tietosuojavaltuutetun välillisen tarkastusoikeuden ulkopuolelle. Näistä tilanteita ovat rikoksiin liittyvien poliisin ja syyttäjän tehtävien kannalta aiheutuvan haitan välttäminen, jokin muun viranomaisen selvitys- tai menettely. Yleisen tai kansallisen turvallisuuden suojaaminen ylittää myös kynnyksen tarkastuksen rajoittamiselle, sekä muiden henkilöiden oikeuksien turvaaminen. Tilanne pitää

kuitenkin harkita niin, että rekisteröidyn oikeudet tulee huomioida ja varmistaa, että menettely on välttämätöntä ja oikeasuhtaista. (1054/2018.)

5.3 Poliisilaki

Poliisilaista (2011/872) selviää poliisin tehtävät, jotka ovat mm. yleinen järjestys ja turvallisuus, rikosten ennaltaehkäisy, paljastaminen, selvittäminen ja saattaminen syyteharkintaan. Pykälässä 4 puhutaan vähemmän haitan periaatteesta, joka tarkoittaa, että yksilön oikeuksiin, kuten tietosuojaan, ei saa puuttua kuin välttämättömän verran. (Poliisilaki 2011/872.)

Luku 4 käsittelee teknistä valvontaa ja tiedonsaantioikeuksia. Tämän luvun toisessa pykälässä kerrotaan päällystään kuuluvan poliisimiehen oikeudesta saada tehtävän suorittamiseen tarpeelliset tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä viranomaiselta tai julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä. Sama koskee myös pykälässä 3 mainittuja yksityisiä yhteisöjä ja henkilöitä. Yksittäistapauksessa teleyrityksien on annettava listaamattomat yhteystiedot taikka telepäätelaitteen yksilöintitiedot, mikäli se on poliisin tehtävän kannalta välttämätöntä. (Poliisilaki 2011/872.)

Luvussa 5 käsitellään salaisia tiedonhankintakeinoja, jotka soveltuvin osin ovatkin tämän tutkimuksen ydinosaa. Tämän luvun soveltamisalaan kuuluvat ja tutkimuksen kannalta olennaiset asiat ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankinta, teleosoitteen tai -päätelaitteen yksilöintitieto. Näitä kaikkia voidaan hankkia salaa kohteelle siitä ilmoittamatta. Pykälässä 3 on 17:n kohdan tyhjentävä luettelo tilanteista, joissa yllämainittuja salaisia tiedonhankintakeinoja saa käyttää. (Poliisilaki 2011/872 § 3.)

Laissa puhutaan tallennettietojen käyttämisestä pykälässä 52. Siinä mainitaan, että tallenteita saa tutkia vai tuomioistuimien tai pidättämiseen oikeutettu poliisimies. Seuraavassa momentissa todetaan, että edellisten määräyksestä myös muu poliisimies tai asiantuntija saa, jos hän on mukana myös tiedon hankinnassa. (Poliisilaki 2011/872 §52.)

Tiedon hankinnassa tulee myös ylimääräistä tietoa. Pykälässä 53 on tyhjentävästi listattu tilanteita, joissa tietoa voidaan käyttää, kuten järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa tai yleisvaarallisen rikoksen valmistelu. (Poliisilaki 2011/872) Kun edellä mainitulla tavalla hankittu tieto huomataan tarpeettomaksi eikä ole rikoksen kannalta oleellista, pitää se hävittää välittömästi 55§:n mukaan. (Poliisilaki 2011/872.)

5.4 Julkisuuslaki

Julkisuuslaki eli laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (1999/621) säätelee oikeutta saada tietoa viranomaisten asiakirjoista. Tämän lisäksi laki määrittelee viranomaisessa toimivan vaitiolovelvollisuudesta, asiakirjojen salassa pidosta ja muista yleisen ja yksityisen edun

suojaamiseksi välttämättömistä rajoituksista. Viranomaisten velvollisuuden näissä asioissa lukeutuvat myös tähän. Lain tarkoitus on toteuttaa hyvää hallintotapaa ja avoimuutta viranomaistoiminnassa sekä mahdollistaa julkisten varojen ja vallan käyttöä. Edellä mainittu tarkoittaa lyhyesti sanottuna sitä, että viranomaisen on pidettävä salassa asiat, jotka lain mukaan pitää ja toisaalta antaa tieto asianosaisille heidän niin halutessaan, joka lain pykälässä 12 sanotaan.

Pykälä 24 pureutuu jo tarkemmalla tasolla tietosuojaan ja salassapitoon liittyen asiakirjoihin, jotka ovat lähtökohtaisesti salassa pidettäviä tämän lain mukaan. Sen kolmannessa momentissa säädetään poliisille ja muiden esitutkintaviranomaisille tehdyistä ilmoituksista rikoksista, esitutkintaa varten saaduista ja laadituista asiakirjoista. Näistä ei saa antaa tietoa mihinkään, ellei ole ilmeistä, ettei se vaaranna rikoksen selvittämistä tai ettei siitä koidu asianosaisille vahinkoa. Momentissa neljä mainitaan poliisin ja esitutkintaviranomaisten rikosten ehkäisyyn ja selvittämiseen ylläpitämät rekisterit, josta laissa henkilötietojen käytöstä poliisitoimessa (2003/7619) puhutaan.

5.5 Laki henkilötietojen käytöstä poliisitoiminnassa

Lain (2003/761) ensimmäisessä pykälässä ilmaistaan, että laki koskee sellaisia tilanteita, joissa henkilötiedoista muodostuu henkilörekisteri tai sen osa ja niitä käsitellään koneellisesti tai manuaalisesti. Se myös määrittelee, minkälaista tietoa järjestelmiin kuten esimerkiksi poliisiasiantietojärjestelmä (PATJA), hallintoasiointietojärjestelmä (HALTI) ja poliisin tiedustelujärjestelmä (POTI ja ESPA) voivat sisältää. Kaikissa järjestelmissä säilytetään ja käsitellään hyvinkin arkaluontoisia ja yksilöiviä henkilötietoja. Poliisi voi perustaa myös muita rekistereitä yhden tai useamman yksikön käyttöön tilapäisesti. Näin muodostuneiden rekisterien ylläpitäjä on Poliisihallitus tai väliaikaisten, yhden tai useamman yksikön käyttöön perustettavan rekisterin kyseinen poliisiyksikkö.

Poliisilla on tämän lain nojalla oikeus saada tehtävänsä varten tietoja teleliikenneyrityksiltä, majoitusyrityksiltä sekä ulkoasianministeriöltä, vain muutamia mainitakseni. Useiden muiden viranomaisten tietojärjestelmiin poliisilla on suora käyttö- tai katseluoikeus. Näistä voitaisiin mainita hätäkeskuslaitos, kriminaalihuolto ja oikeusrekisterikeskus. Laissa säädetään tietojen käytöstä sekä edelleen luovuttamisesta hyvin yksityiskohtaisesti. (Laki henkilötietojen käytöstä poliisitoimessa 2003/761.)

Tietosuojan näkökulmasta lain seitsemäs luku, joka käsittelee rekisteröidyn oikeuksia, on mielenkiintoinen. Tietosuoja määrittelee hyvin vahvasti, että väärät tiedot tulee korjata ja rekisteröity saa tarkastaa omat tietonsa. Poliisilla ei ole tiedonantovelvollisuutta, joka tarkoittaa sitä, että poliisin kerätessä tietoja tallennettavaksi esimerkiksi poliisiasiantietojärjestelmään, kansalaista ei tarvitse informoida tietojen käyttötarkoituksesta. Virheellisen tiedon saa säilyttää oikean tiedon kanssa, jos se on virkamiehen tai jonkun muun oikeusturvan

kannalta tarpeen. Välitöntä tarkastusoikeutta ei ole ollenkaan esimerkiksi epäiltyjen tietojärjestelmän tietoihin. (Laki henkilötietojen käytöstä poliisitoimessa 2003/761.)

5.6 Pakkokeinolaki

Suhteellisuusperiaate määrittää, että jos pakkokeinoja kohdistetaan johonkin henkilöön pitää ottaa huomioon rikoksen törkeys ja rikoksen selvittämisen tärkeys. Myös epäillyn perusoikeuksiin puuttuminen vaatii harkintaa. Näistä keinoista ei myöskään saa aiheutua välttämätöntä haittaa tai vahinkoa pahempaa. (Pakkokeinolaki 2011/806.)

Osana pakkokeinolakia (2011/806) säädetään salaisista pakkokeinoista luvussa 10. Tämä lain soveltamisalaan kuuluvat televalvonta, telepäätelaitteiden yksilöintitietojen tai vaikkapa tukiasematietojen hankkiminen. Selkeä oletus näiden keinojen käytölle on, että saavutettu tieto auttaa selvittämään rikoksen ja edellyttää määrääjäksi tuomioistuimessa tehtyä päätöstä.

5.7 Siviilitiedustelulaki

Uusi laki hyväksyttiin eduskunnassa 19.3.2019 ja Tasavallan Presidentti vahvistaa lain mahdollisimman pian. (HE202/2017) Taustana tälle lakiuudistukselle on Suomen muuttunut turvallisuusympäristö sekä maailman digitalisoituminen. Terroritekojen suunnittelu käy digitaalisesti nopeammin ja viranomaisille on riittäväillä toimivaltuuksilla taattava mahdollisuus puuttua tilanteeseen. Keskeisenä tavoitteena tälle uudistustyölle on ollut kansallisen turvallisuuden parantaminen. Työryhmä pohti myös suojelupoliisin työtä ja valtuuksia, sillä Suojelupoliisi toimii tiiviissä yhteistyössä keskusrikospoliisin kanssa pyrkien estämään ja paljastamaan terrorismia, laitonta tiedustelua, ääriliikkeitä ym. (Sisäministeriö 2019). Tällä uudistuksella on ollut vaikutuksia myös moniin muihin lakeihin, kuten poliisilaki, laki poliisin hallinnosta, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, rikoslaki, esitutkintalaki, pakkokeinolaki sekä laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisessä tuomioistuimessa. (Hallituksen esitys HE202/2017.)

6 Haastattelut

Haastattelun aihe on pyritty pitämään viitekehyydessä. Toimintatavat ovat kuitenkin erilaisia eri poliisilaitoksissa ja haastattelun on tarkoitus olla vapaamuotoinen sekä johtaa itse itseään tietyin reunaehdoin. Myös haastateltavien erilaiset toimenkuvat ja toimintaympäristö luo kysymyksiin vähän erilaisen pohjan. Haastateltavien toimintaympäristö vaihtelee päivittäistöiminnan polkupyörävarkauksista rahanpesuun. Jos tutkija olisi halunnut tiukat raamit, olisi metodiksi valittu sähköposti. Haastattelut tehtiin huhtikuun 2019 loppupuolella. Sovittuja tapauksia oli Helsingin poliisilaitokselle, Sisä-Suomen poliisilaitokselle Tampereelle, Keskusrikospoliisiin Vantaan Jokiniemeen sekä Lounais-Suomen poliisilaitokselle Turkuun. Haastattelut on kirjoitettu auki yksikkökohtaisesti. Haastateltavien nimiä ei kerrota, koska tutkimusluvan ehdot edellyttävät, ettei henkilöitä tunnistettaisi.

6.1 Helsingin poliisilaitos

Helsingin poliisilaitos vastaa Helsingin kaupungin alueella yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta (YJT), rikosten tutkinnasta, niiden ennaltaehkäisystä sekä lupapalveluista. Erityispiirteinä heillä on myös valtakunnallisia sekä alueellisia erityistehtäviä. (Poliisi 2019.)-

Ensimmäisenä haastattelin Helsingin poliisilaitoksen rikostorjuntayksikön henkilöä B. Yksikön ydintoimintana on tuottaa ja tallentaa tietoja. Yksikön poikkeuksellisen suuri vahvuus, johtuu toimintaa liittyvästä tiedustelutoiminnan osasta. Valtakunnallisesta normaalista linjasta poiketen he hoitavat mm. televalvontaa, mikä vaatii paljon henkilöresursseja.

Prosessin alkuja on erilaisia. Lähtökohtaisesti analyysin pyytäjän tulisi lähettää pyyntö Rikostiedustelu- ja analyysiryhmän päivittäisjohtajalle tai ryhmänjohtajalle. Tarve analyysille herää, kun jonkin ongelma pitää tunnistaa, onko voimavarojen suuntaus oikea tai vaikka liittykö jotkin rikostapahtumat sarjaksi, saman tekijän tai tekijäryhmän suorittamaksi. Suoria kontakteja kuitenkin käytetään tilanteen niin vaatiessa, jolloin tietoja välitetään myös puhelimitse. Näitä voivat olla esimerkiksi tutkinnanjohtajalle tullut haastattelupyyntö lehteen polkupyörävarkauksista tietyllä aikavälillä Helsingin alueella, jolloin tiedon on oltava saatavilla nopeasti.

Toiminta on kuitenkin jatkuvaa ja tiedonvaihto hyvin vakiintunutta. Ryhmässä luetaan kaikki Helsingin alueella tehtävät rikos- sekä sekalaisilmoitukset, myös selosteosa. Osin luetaan myös naapurialueiden ilmoitukset, koska rikollisuus ei tunne rajoja. Näistä ilmoituksista pyritään tunnistamaan ilmiöitä tai muuta haastateltavan sanoin ”kokeneeseen silmään pistävää”. Perustaltaan toiminta tuntuu lähentyvän enemmänkin raportointia kuin varsinaista analyysiä. Kiireisemmät ajat ovat alkuvuikosta, kaikki juhlapyhät ja esimerkiksi huippukokoukset. Tuleva Suomen EU -puheenjohtajuus tulee vaatimaan paljon resursseja ja aiheuttamaan paineita erityisesti Helsingin poliisille. Varsinaista päivystystä ryhmällä ei ole, mutta haastateltava kertoo kantavansa päivystyspuhelinta mukanaan. Esimerkiksi aiemmin mainitut huippukokoukset ovat tilanteita, joissa on ympärivuorokautinen miehitys.

Yhteistyö poliisilaitoksen ja muiden viranomaisten kesken on tiivistä. Maanantaisin tapahtuvaan kello yhdeksän palaveriin osallistuvat koko Suomen poliisilaitokset, Keskusrikospoliisi, Raja- ja Tulliviranomaiset sekä Poliisihallitus. Tilaisuudessa käydään läpi kaikki merkittävät asiat ja tapahtumat.

6.2 Sisä-Suomen poliisilaitos

Sisä-Suomen poliisilaitos kattaa Pirkanmaan sekä Keski-Suomen alueen sisältäen 45 kuntaa. Tampereen pääpoliisiaseman Sorin lisäksi asemat löytyvät 15:ltä paikkakunnalta. (poliisi 2019).

Sisä-Suomen poliisilaitoksessa kävin Tampereen pääpoliisiasemalla haastattelemassa tiedustelun ja ennalta estävän toiminnan yksikössä henkilöä D. Heillä prosessi noudattelee samaa kaavaa kuin muuallakin. Tutkinnanjohtaja tekee toimeksiannon. Tähän on olemassa valmiita lomakkeita ja pyyntöpohjia, mutta ne eivät ole käytössä. Käytännössä toimeksiannot lähetetään sähköpostitse. Haastateltava kertoo, että he ovat hyvin ruuhkaisia ja harvoin pystyvät suoralta kädeltä toimeksiantoa vastaanottamaan. Mikäli tilanne on todella tiukka, sektorin johtaja tekee päätöksen analyysityön aloittamisesta. Jokainen tässä ryhmässä tekee omalta osaltaan myös jatkuvaa tilannekuva-analyysiä. Tiedon hakeminen ja sen saaminen ei haastateltavan mukaan tuota ongelmia. Ne prosessit ovat hyvin vakiintuneet ja esimerkiksi tolppa-analyysissä on olemassa Toivo-niminen työkalu, jolla on helppo käsitellä tietoja.

Sisä-Suomen poliisilaitoksessa analyytikot ovat vähän fyysisesti eristyksissä muista. Haastateltavan mielestä analyytikot pitäisi saada sisällytettyä tutkintaryhmiin, jolloin tiedonvaihto ja kommunikointi on helpompaa ja nopeampaa. Esimerkkinä hän kertoo Valkeakosken murtosarjan, jossa henkilö lähetettiin paikan päälle auttamaan tutkintaryhmää hyvällä menestyksellä. Pienellä panostuksen lisäyksellä, 2,5%:sta noin 5 prosenttiin, saataisiin toiminnasta hyöty irti. Hän maalaillee myös tilannetta, jossa analyysiryhmä aloittaa etupainotteisesti datan hankinnan ja analyysin. Kun tilanne etenee esitutkintavaiheeseen, olisi tutkintaryhmällä jo huomattava etumatka tämän päivän tilanteeseen nähden.

Poliisihallituksen analyysitoiminteelta hän odottaa rikostentorjunta- ja analyysitoiminnan yhdenmukaistamista, kokoavaa ja toimintatapoja yhtenäistävää toimintaa. Lisäksi toiminta kaipaa lisää alipäällystövirkoja koordinointiin ja asiantuntijatehtäviin. Haastateltavan mielestä esimiesasema suhteessa toisiin antaa mahdollisuuden paremmin ohjata toimintaa.

6.3 Lounais-Suomen poliisilaitos

Lounais-Suomen poliisilaitoksen pääpoliisiasema sijaitsee Turussa ja siihen kuuluu 11 muuta poliisiasemaa Lounais-Suomesta Satakuntaan. (Poliisi 2019.) Heidän osaltaan haastattelupyynnöön vastasi henkilö A, joka työskentelee rikostiedustelu- ja analyysi -yksikössä Turun pääpoliisiasemalla. Tässä yksikössä tehdään operatiivista- sekä tilannekuva-analyysiä. Poiketen Sisä-Suomen poliisilaitoksen mallista, Turussa näitä analyysien lajeja tekevät eri henkilöt. Toimeksiantojen mallit vaihtelevat tarpeen perusteella. Pyyntöt voivat olla suppeampia tai täsmäpyyntöjä, esimerkiksi televalvontatietojen katsomista tai karttaliitteen tekemistä tai laajempia, joissa koko tutkinnan materiaali pitää käsitellä. Tällöin caseanalyysi voidaan tehdä tiivissäkin yhteistyössä tutkintatiimin komisarion kanssa, sekä tehdään toimenpide-ehdotuksia. Isompiin juttuihin tehdään myös analyysisuunnitelma. Suunnitelmallisuus on hyvin tärkeää tässä toiminnassa. Yhteydenpito hoidetaan esimerkiksi palavereissa ja puhelimitse. Normaalisti haastateltava laatii raporttia samalla kun analyysityö etenee, jos vain on ajan puitteissa mahdollista. Analyysityö on siinä mielessä pakkotahtista, että tutkintaa, erityisesti päivittäistutkintaa pitää pystyä palvelemaan heti, kun tarvittava tieto on relevanttia. Ja kuten

muissakin yksiköissä, myös Lounais-Suomessa henkilöresurssit ovat liian vähäiset tarpeeseen nähden. Sihteereistä saattaisi olla tiedon muokkaamisessa apua, mutta haastateltava tutustuu samalla hyvin materiaaliin. Hänen näkemyksensä mukaan analyysitoiminta nähdään valitettavan suppeana, vaikka parhaimmillaan se tukee sekä esitutkintaa että taktista analyysiä, jos asiat tehdään tarpeeksi laajasti.

Tarvittava data saattaa olla hyvin erilaista, joita saadaan avoimista tietolähteistä, sosiaalisesta mediasta, poliisin omista järjestelmistä ja muilta tahoilta. Eniten aikaa työssä menee analysoitavan tiedon muokkaamiseen yhdenmukaiseksi. Osa tiedoista saattaa tulla, vaikka PDF-muodossa. Haastateltavalla on Toivo-analyysijärjestelmä käytössä sekä omia itsekehittämiä työtapoja, joihin olemassa oleva järjestelmä ei taivu. Hän on saanut peruskoulutuksen analyysityöhön, mutta on muuten itseoppinut ja pitää tärkeänä jatkuvaa ammattitaitonsa itseohjautuvaa kehittämistä. Hän on ollut mukana analyysitoiminteen kehitystyössä ja sanoo, että tärkeintä olisi luoda valtakunnallisia standardeja, jolloin ison jutun sattuessa saadaan nopeasti hyvin yhteen toimiva analyysitiimi kokoon.

6.4 Keskusrikospoliisi

Keskusrikospoliisi (KRP) on poliisin valtakunnallinen yksikkö ja sen rooli erilainen verrattuna poliisilaitoksiin. Erytysalana on vakava, kansainvälinen ja järjestäytynyt rikollisuus. Rikostutinnan lisäksi Keskusrikospoliisi kehittää rikostorjuntaa ja rikosten tutkinta menetelmiä. (Poliisi 2019). Keskusrikospoliisin keskuspaikka on Vantaalla, mutta useissa kaupungeissa on yksiköitä.

Haastattelin analyttikkoa C, joka toimii keskusrikospoliisin rahanpesunselvittelykeskuksessa. Aiemmin hän on tehnyt myös taktista analyysiä. Prosessi muistuttaa Helsingin poliisilaitoksen prosessia. Toimeksiannon tekee yleensä KRP:n tutkinnanjohtaja tai taktisessa analyysissä tiedusteluosaston päällikkö eli toimeksiantoon tarvitaan päällystön päätös. C:n mukaan toimeksiantovaihe on projektin onnistumisen kannalta hyvin kriittinen. Siinä on kerrottava mitä halutaan selvittää ja tehdään resurssi- ja muut suunnitelmat. Prosessi alkaakin yleensä palaverilla, jossa näistä asioista keskustellaan ja tehdään päätöksiä.

Tiedonhakuun haastateltava tekee suunnitelman tai tarkistuslistan, jonka mukaan toimii. Työtapa on hyvin organisoitu, suunnitelmallinen ja järjestelmällinen. Tarvittava tieto on moninaista, usein esimerkiksi teleliikennetietoja, maksuliikennetietoja tai vaikkapa HSL:n matkakortin tai laivanvarustamon matkustajatietoja. Tämä tieto saadaan poliisilakiperusteisesti ja siihen käytetään tähän tarkoitukseen tehtyä lomaketta. Usein näissä kyselyihin vastaavissa yrityksissä on tietyt osastot, jotka käsittelevät viranomaisilta tulevat pyynnöt ja ovat tottuneita käsittelemään tämän kaltaisia asioita. Se tekee tiedonvaihdoista jouhevaa ja tehokasta.

Tulokset esitellään vaihtelevasti raportin muodossa. Mikäli on kyseessä pitempi projekti, raportointi voidaan hoitaa esimerkiksi joka toinen viikko. Näissä työvaiheen raporteissa saataan käyttää anonymoitua tietoa, mutta varsinaiset tiedot tulevat kuitenkin esitutkintapöytäkirjaan.

Kysymykseen Poliisihallituksen analyysitoiminteesta, hän vastaa hyvin laajasti. Hänen kansansa on, että toiminne tulee tarpeeseen ja odottaa siltä ohjausta koko poliisin analyysitoimintaan. Asioina olisi esimerkiksi poliisilaitosten rikostentorjunta ja analyysiyksiköiden kokoonpanon yhdenmukaistaminen, asiakirja-arkkitehtuuri, minkälaisena tulevaisuuden rikollisuus näyttäytyy ja minkälaisen osaamisen tarve on taistelussa sitä vastaan, sekä onko poliisilla tarvittavaa osaamista nyt vai pitääkö sitä jostain hankkia? Myös mistä ja miten se hankinta tullaan tekemään?

7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Toimeksiantaja antoi hyvin löyhät ohjat tutkimuksen tekemiseen, eivät näin ollen vaikuttaneet tulokseen mitenkään. Kaikki haastateltavat ovat osallistuneet tähän tutkimukseen täysin vapaaehtoisesti ja ovat saaneet tutustua sekä tutkimussuunnitelmaan että Poliisihallitukselta anottuun ja saatuun tutkimuslupaun. Tutkimuslupan mukaan haastateltavia ei saa tunnistaa tutkimuksesta ja olen parhaani mukaan huolehtinut siitä. Ennen julkaisua, opinnäytetyö tarkastetaan toimeksiantajan puolesta. Tutkimusta on pidettävä luotettavana, koska se perustuu voimassaolevaan lainsäädäntöön. Lisäksi mielestäni voi vetää johtopäätöksen luotettavuudesta haastateltavien yhteneväisten lausuntojen perusteella, vaikka otanta onkin suhteellisen pieni. Omalta osaltani olen tehnyt parhaani aineiston objektiiviseen tulkittamiseen ja tulosten esittämiseen.

8 Johtopäätökset

Poliisin työkenttä ja ympäristö on muuttunut nopeasti ja muuttuu yhä nopeammin tulevaisuudessa. Rikollisuus ei vähene vaan muuttaa muotoaan ja siinä muutoksessa on pysyttävä mukana kaikin olemassa olevin keinoin. Tutkimalla ja analysoimalla pitää pyrkiä varautumaan jo ennakkolta tuleviin muutoksiin.

Tutkimuksen teon aikana kävi hyvin selväksi analyysitoiminnan hajanaisuus ja toimintatapojen erilaisuus poliisissa. Tämä herättääkin tarpeen lisätutkimukselle ja kartoitukselle hyvistä toimintatavoista ja niiden levittämisestä muualle organisaatioon. Työn edetessä huomasin, että haastateltavien taustaorganisaatiolla oli hyvin erilaiset käsitykset analyysista yleensä, sekä sen kehittämisestä. Lähes kaikki haastateltavat odottavat Poliisihallituksen analyysitoiminteelta toiminnan keskittämistä ja standardointia. Toivottiin myös, että analyysitoiminteessa pyrittäisiin vaikuttamaan lainsäädäntöön, jotta se pysyisi paremmin ajan tasalla analyysiin kohdistuvien vaatimusten sekä turvallisuustilanteen suhteen.

Tiedon saanti muilta tahoilta kuten laivavarustamojen matkustajatiedot tai rahaliikenteeseen liittyvät tiedot pankeista on helppoa ja koetaan toimivaksi. Tämän kaltainen toiminta on hyvin vakiintunutta. Käytössä ovat lomakkeet sekä yleensä vuorovaikutus saman henkilön tai yksikön kanssa, joka on tottunut hoitamaan näitä asioita.

Analyytikon oikeusturvaan liittyy riski tietojen oikeellisuudesta, joka on tietosuojalain vaatimus. Tämä vaatimus kohdistuu tietenkin ensi sijassa rekisterinpitäjään. Analyysiprosessiin kuuluu luonnollisena osana tiedon laadun kriittinen arviointi. Toinen ammatillinen oikeusturvariski liittyy tiedon saannin oikeutukseen. Vaikka analysoitava tieto onkin poliisin rekisterinpitäjän ominaisuudessa omistamaa tietoa ja helposti saatavilla, ei näitä saa käsitellä kuin lakiperusteisesti. Hyvä työtapana voisi olla kirjata tekemisen lomassa jonkinlainen seloste, mitä tietoa on haettu ja millä perusteella.

Poliisihallituksen analyysitoiminnetta oli odotettu jo pitkään. Useimmilla haastatelluista on saman suuntaiset odotukset ja visiot toiminteen ohjaavasta roolista sekä tulevaisuuteen suuntavasta katsannosta. Myös vaikutusta lainsäädäntöön toivotaan. Esimerkkinä mainittakoon, että tällä hetkellä tehtävät työt tulkitaan ennaltaehkäisevänä työnä, vaikka sen voisi kirjata suoraan lakiin, jolloin analyysin tekijän oikeusturva olisi parempi. Tosin poliisin uusi henkilötietolaki on tuomassa tähän uusia mahdollisuuksia.

Lähteenä käytetyssä OSCE Guide to intelligence led policing-oppaassa (OSCE 2017) painotehtaan analyytikon ja tutkintaryhmän välistä jatkuvaa vuorovaikutusta, jotta asiat etenevät projekteissa tehokkaasti. Tämä viesti tuli myös hyvin selkeästi haastateltavilta operatiivisen analyysiin liittyen. Useimmat heistä ajattelivat siitä olevan etua tutkinnan kannalta.

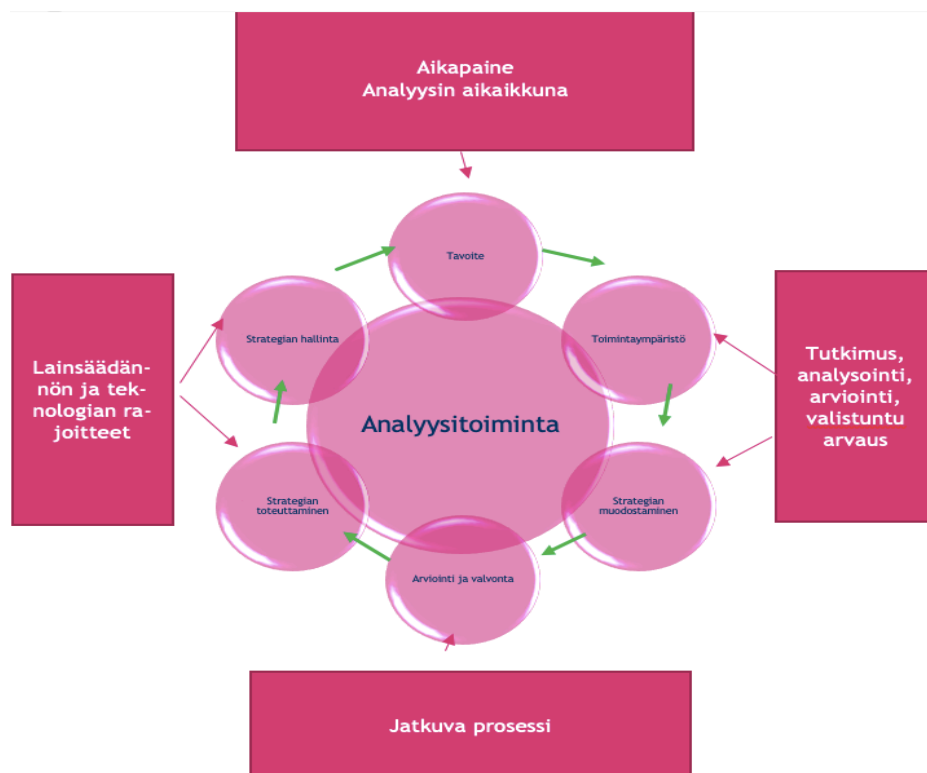
Tietosuoja on mielestäni hyvin otettu huomioon poliisin toiminnassa. Henkilötietoja käytetään poliisilakiperusteisesti ja poliisin yhteiskunnallisen tehtävän mukaisesti. Yhteenkään tietosuojan alaisen tiedon säilytyspaikkaan ei pääse ilman kulkulupaa, eikä tietojärjestelmän sisältämiin tietoihin pääse käsiksi kirjautumatta sekä verkkoon että järjestelmään. Riskin muodostaa tietenkin jokaisen käyttäjän oma harkinta, johon ei tässä tutkimuksessa enempää paneuduta.

Vaikutelma jäi myös siitä, ettei poliisilaitosten johto välttämättä ole tietoinen taktisen ja operatiivisen analyysityön potentiaalista esitutkintatyössä, strategisen analyysin ja johtamisen tukemisessa sekä resurssien säästämässä. Myös tämä toivotaan tuotavan esille poliisihallituksen ohjauksessa. Panostuksia odotetaan lisää, jotta toiminnasta saataisiin kaikki hyöty irti.

Alla olevassa kuviossa (Kuvio 5) kuvataan saamani näkemys haastattelujen perusteella toivottavasta. Jo lähtökohdin pidetään analyysitoiminta kehittämistyön sekä johtamistyön keskiössä. Analyysitoiminnan tavoitteet laadittaisiin työn pakkotahtisuuden luonne huomioiden. Esimerkiksi operatiivinen tutkinta vaatii nopeaa palvelua, koska aikaikkunat sulkeutuvat. Poliisin

toimintaympäristö muuttuu jatkuvasti ja olisi suuremmankin roolin ansaitseva analyysin kohde taktiselle puolelle. Haastateltava C esitti, että yhden tiimin tehtävänä voisi olla tutkia toimintaympäristöä ja sen muutoksia ja ennusteita pitkälläkin aikavälillä. Toiminta tuottaisi johdolle päätöksen tekoon tarvittavaa tietoa, jotta strategisella tasolla osattaisiin varautua uhrin sekä tietotaidon, teknologian että henkilöstöresurssoinnin osalta. (Haastateltava C) Analyysitoiminnan strategian toteuttamisen ja hallinnan kannalta on ensiarvoista, että sekä teknologia, sen (tehokkaan) käytön mahdollistaminen, sekä lainsäädäntään vaikuttaminen on ajantasaista. Toimintaympäristön nopea muuttuminen vaatii myös tiedustelulainsäädännön mukauttamista analyysitoiminnan tehokkaamman käytön mahdollistamiseksi poliisissa. Tiedustelun kohteena eivät kuitenkaan aina ole pelkästään pahantekijät vaan myös uhrin, mahdolliset uhrin ja läheiset vain muutamia mainitakseni.

Tutkimus on ollut silmiä avaava sukellus, minkälaisia asioita yhteiskunnan turvaamiseksi tehdään, pitää ottaa huomioon ja miten intressit ovat joskus ristiriidassa keskenään. Yhtäältä halutaan pitää kiinni yksilön tietosuojasta, mutta toisaalta halutaan olla täysin turvassa ja niin jatkuu tasapainoilu näiden välillä aikakaudesta toiseen kupin kallistuessa vuoroin kumpaankin suuntaan. Näen kuitenkin analyysin mahdollisuudet erittäin suurina ja elintärkeänä tukitoimintona poliisille muuttuvassa toimintaympäristössä, jos toiminnan kehittämiseen panostetaan enemmän.

Kuvio 5: Analyysitoiminta keskiössä (Hurme 2019)

9 Oman työn arviointi

Lähtökohdat tämän työn tekemiselle olivat mielenkiintoiset ja näin jälkijättöisesti ajatellen melkein pelottavat. Vaikka ala sinänsä on minulle jo ennestään tuttua, analyytikon työstä ja näkökulmasta en tiennyt mitään. Jos tekisin työn uudelleen, en määrittäisi tutkimusongelmaa ihan heti aluksi aiheen vierauden vuoksi sekä tutkimuskokemuksen puutteen vuoksi, vaikka se onkin tutkimuksen tekemisen lähtökohta. Lisäksi pitäisin toimeksiantajan enemmän mukana. Toisaalta, luottamus prosessiin ja sinnikkyys veivät maaliin, vaikka maali ei ihan aiotun kaltainen tai tutkimussuunnitelman mukainen lopulta ollutkaan. Oma oppimisprosessi sekä aiheesta, että tutkimuksen tekemisestä yleensä pääsivät mielestäni tavoitteeseen. Yllätyin siitä, miten vaikeaa on kirjoittaa niin, että maallikkokin saa asiasta selvän. Seuraava tutkimus on varmasti helpompi opittujen työtapojen ja oman tutkijapersoonaan tutustumisen ansiosta.

Koin haastattelujen tekemisen ja uusien ihmisten tapaamisen mielekkääksi. Tunsin, että haastateltavat kokivat minut helposti lähestyttäväksi ja tilaisuudet olivat ainakin allekirjoittaneelle hyvin antoisia sekä tähän opinnäytetyöhön että henkilökohtaisesti ja omaan virkätööhön liittyen. Ikävintä ja itselle haasteellisinta oli tutkimuksen teorian haltuun ottaminen ja sen auki kirjoittaminen tämän tutkimuksen suhteen.

Omasta mielestäni suurin hyöty tästä tutkimuksesta toimeksiantajalle on erinäisten asioiden esiintulo. Nuori organisaatio hakee vielä paikkaansa vanhan organisaation sisällä. Uskon, että tällä tutkimuksella he saavat paremmin kerrottua tarkoituksensa ja sen, että organisaation sisällä jo tunnistetut asiat nähdään myös ulkopuolisen silmin selvästi.

10 Lähteet

Painetut

Hirsjärvi, P., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 18., uudistettu painos. Helsinki: Tammi

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: 3.-5. painos. Helsinki: Sanoma Pro

Pihlaja, J. 2001. Tutkielmaan tekemään. Lahti: Soceda

Nummenmaa, L., Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2016. Tilastollisten menetelmien perusteet. 1.-2. painos Helsinki: Sanoma Pro

Sähköiset

Blomberg, M. Mitä tietosuoja-asetuksessa tarkoitetaan pseudonymisoinnilla? Blogi-kirjoitus 2017. Viitattu 1.5.2019. <https://makingmydatareal.wordpress.com/2017/09/26/mita-tietosuoja-asetuksessa-tarkoitetaan-pseudonymisoinnilla/>

Eduskunta 2019. Hallituksen esitys 199/2017. Viitattu 2.5.2019 https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/tiedustelulait/Sivut/tiedustelutoiminnan-valvonta-.aspx

Eduskunta 2017. Hallituksen esitys 202/2017. Viitattu 13.4.2019. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_202+2017.aspx

Hakaniemi, J. 2012. Analyysitoiminta ja päätöksenteko paikallispoliisissa, tietojohdoisen poliisitoiminnan sovelluksia. Pro Gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. Viitattu 18.5.2017 <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84412/gradu06592.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kostiainen, R. Miten rikollisuus ja sen torjunta muuttuvat tulevaisuudessa? Artikkelij, Haastelehti 4/2017. Viitattu 1.5.2019. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiaristo/haaste42017/mitenrikollisuusjasentorjuntamuuttuvattulevaisuudessa.html>

Helsingin kaupunki 2017. Mitä on tietoturva? Digitaalinen Helsinki. Viitattu 16.5.2019 <https://digi.hel.fi/kehmet/poikkileikkaavat-toiminnot/tietoturva-ja-tietosuoja/>

Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 22.8.2003/761. Annettu Helsingissä 22.8.2003.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030761?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=julkisuus%2A%20ja%20poliisi%20ja%20rikos>

Laki henkilötietojen käsittelyssä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä. 5.12.2018/1054. Annettu Helsingissä 5.12.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181054#Pidp447202176>

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621. Annettu Helsingissä 21.5.1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Lammi R. Poliisin henkilötietolaki auttaa torjumaan rikollisuutta digiaikakaudella. Blogikirjoitus. Sisäministeriö 2019. Viitattu 12.5.2019 <https://intermin.fi/ajankohtaista/blogi/-/blogs/poliisin-henkilotietolaki-auttaa-torjumaan-rikollisuutta-digiaikakaudella>

Oikeusministeriö 2019. Henkilötietojen käsittely. Viitattu 14.3.2019. <https://tietosuoja.fi/henkilotietojen-kasittely>

Oikeusministeriö 2019. Pseudonymisointi ja anonymisointi. Viitattu 1.5.2019. <https://tietosuoja.fi/pseudonymisointi-anonymisointi>

OSCE Secretariat 2017. OSCE guidebook, Intelligence -Led Policing. Viitattu 19.4.2019. <https://www.osce.org/chairmanship/327476?download=true>

PoliceICT 2019. National Intelligence Model. Viitattu 26.5.2019. <https://ict.police.uk/national-standards/intel/>

Poliisi 2019. Poliisihallitus. Viitattu 14.3.2019. <https://www.poliisi.fi/poliisihallitus>

Poliisilaki 22.7.2011/872. Annettu Helsingissä 22.7.2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110872?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=poliisilaki#L7P2>

Sisäministeriö 2019. Tiedustelu. Viitattu 13.4.2019. <https://intermin.fi/tiedustelu>

Tietosuoja-asetus (EU2016/679). Annettu 27.4.2016

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679>

Julkaisemattomat

Haastateltava A. Lounais-Suomen poliisilaitoksen henkilön haastattelu. Puhelinhaastattelu 22.4.2019. Kangasala

Haastateltava B. Helsingin poliisilaitoksen henkilön haastattelu 9.4.2019. Pasilan poliisitalo 1. Helsinki

Haastateltava C. Keskusrikospoliisin analyytikon haastattelu 17.4.2019. Keskusrikospoliisin toimilat. Vantaa

Haastateltava D. Sisä-Suomen poliisilaitoksen henkilön haastattelu 18.4.2019. Tampereen pääpoliisiasema. Tampere

11 Kuvioluettelo

Kuvio 1: Poliisihallituksen organisaatiokaavio (Poliisi 2019).....	6
Kuvio 2: From data to intelligence (OSCE 2017, 17; Ratcliffe 2016 72)	10
Kuvio 3: The criminal intelligence cycle (OSCE 2017, 31)	10
Kuvio 4: Analyysin tasojen asemoinnin kuvaus (Syrjä 2019)	13
Kuvio 5: Analyysitoiminta keskiössä (Hurme 2019).....	26